

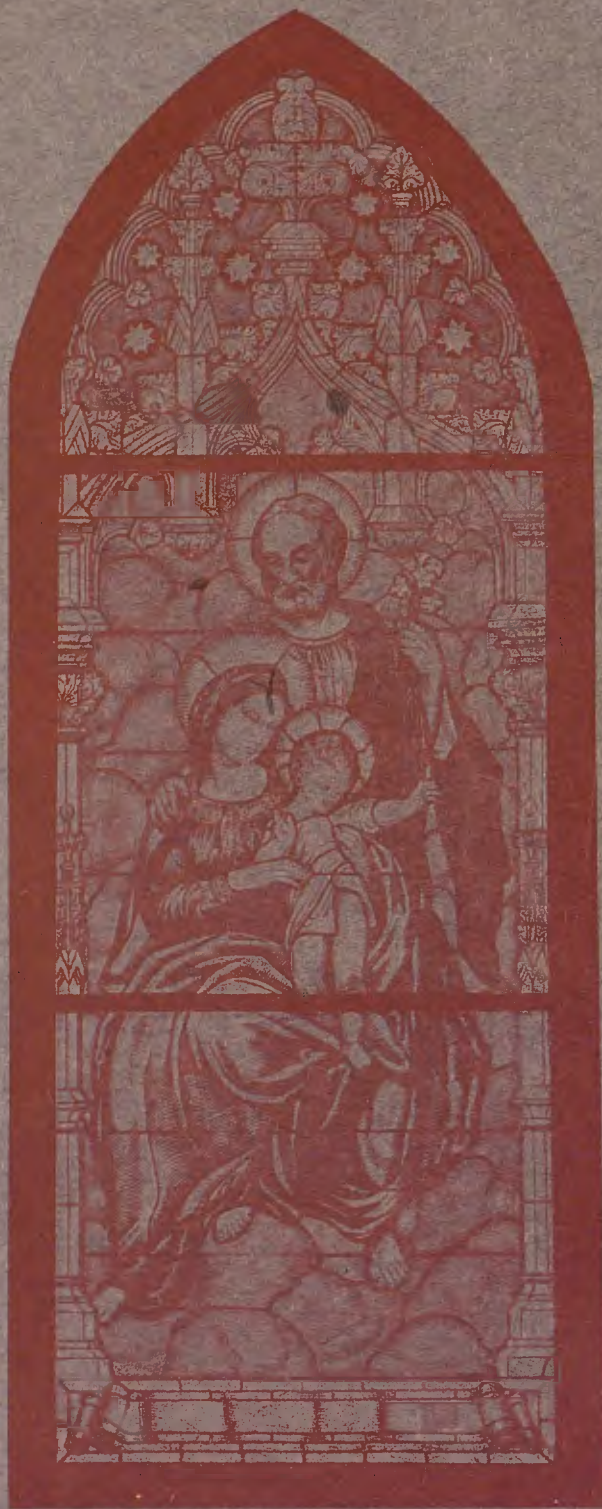
ES.

REVISTA MENSUAL
FOMENT DE LES ARTS DECORATIVES
PIETAT, 4 - BARCELONA

Subscripció: 12 pessetes l'any
Número solt: 1'50 pessetes

Novembre 1927

LLUÍS RIGALÓ

MASTRE VIDRIER

Vidrieres d'art,
muntures de
plom i llautó

Esmalts al foc
sobre vidre, cris-
tall i ceràmica

Vidres i cristalls
plans i corbats

Rajoles, llosetes,
gravats, bisellats
i miralls

CASANOVA, 32

(entre Cortès i Sepúlveda)

Telèfon B/5343

BARCELONA

Exposició Internacional del dHoble.
Barcelona, 1923. dMedalla d'ponoi

Exposició Arts Decoratius dModernes, Paris 1925. dMedalla
d'oi. (Gran premi, medalles oi, argent, i bronze en col·labor.)

EXPOSICIÓ I VENDA:
RAMBLA DE CATALUNYA, 105

OBRADORS I DESPATX: FUNDICIÓ:
ARIBAU, 103 NÚRIA, 16 - S. M.

TELÉFON G 1274

BENJAMÍ PUJOL

Taller de Fusteria, Ebenisteria i Decoració

Traslats - Col·locació de cortinatges i restauració
Moblament d'habitacions i despatxos - Obres
Instal·lació de tendes - Mobles americans

Despatx: Torre Damians, 11 Consell de Cent, 27
Barcelona (Hostafrancs) Teléfon H-1632

Joan Solé Pamies
Constructor d'Obres

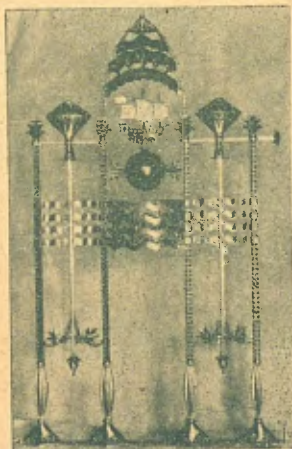
Barcelona
Carrer de Sans, 24, 1. - Tel. H-747

MAGATZEM DE
PAPERS PINTATS
PER A DECORAR HABITACIONS

FILL DE
JOSEP GUASCH

RAURIC, 8 TELÉFON A 5268
BARCELONA

Tallers de Serralleria

**MANUEL
SARRIÀS**

Treballs artístics i
d'obres

Tallers i Despatx:
Bolivar, 20-22
i Agramunt, 9
Sant Gervasi

Sucursal:
Passatge Forasté, 4
(Avinguda del Tibidabo)
BARCELONA

RODRÍGUEZ GERMANS

Domassos, velluts, tapisseries,

pantalles, cortinatges,

cretones, catifes

i tapisos.

Rambla de Catalunya, 12 - BARCELONA

Casa a Madrid: Carrera de Sant Jeroni, 34

ROMAN BULBENA

TALLER DEDICAT EX-
CLUSIVAMENT A LA
CONFECCIÓ DE VIDRIE-
RES EMPLOMADES I
VIDRES ESMALTATS

× × × AL FOC × × ×

TREBALLS DE BON GUST A BON PREU — DEMANEU-ME EL CATÀLEG

CARRER ARIBAU, 124 - BARCELONA

TALLERS MECANICS
DE FUSTERIA PER
A LA CONSTRUC-
CIO I DECORACIO

Roger de Flor, 141 - Pge. Tasso, 13

Tel. S. P. 785

BARCELONA

*Bodega Selecta Aribau, 173
Barcelona*

*Vins de taula i generosos
Licors - Conyac - Anisats
Xampany - Aigües minerals*

Telefon 9 2782

Vilaró i Valls

Pintors Decoradors

Corts, 604 & Barcelona

Tapisseria de
Perfecte Llosà

Especialitat en sillons capitonné forrats de pell
Transparents opacs per a suprimir els porticons
S'entapissen parets i tota mena de cadiratges
Confecció de cortinaiges i fundes

Balmes, 128 Telèfon G 1058
(tocant a Rosselló) Barcelona

EBENISTERIA © DECORACIÓ
JOSEP PRAT

TALLERS: FERLANDINA, 67, 1.^a
TELÈFON A. 5037
BARCELONA

TOMAS AYMAT

MANUFACTURA DE TAPISSERIES D'ALT
I BAIX LLIÇ I CATIFES NUADES A MA

XX
LA MANUFACTURA PROJECTA EN
ORDENACIÓ AL LLOC QUE S'HA
DE DECORAR O ENCATIFAR, O BÉ
EXECUTA SEGONS PROJECTE DEL
XXXXXX QUE FA L'ENCÀRREC XXXXXXXX
XX

SANT CUGAT DEL VALLÈS
CARRER D'EN VILLÀ TELÈFON 20

RAJOLS · CERAMICA · TERRA CUITA
CASIMIR VICENS

BARCELONA
CARRER TALLERS, 72 TELÈFON A-5090

GUIA DE LES ARTS I BELLS OFICIS

Ceràmica

VICENS, CASIMIR; Tallers, 72. Tel. A 5090.

Comptables

AYMAT, FRANCESC; Ronda Universitat, 27, 4.

Construcció i decoració

MOYA, J.; Còrsega, 339. Telèf. G 243.

Constructors d'obres

AGUSTI, JAUME; Aragó, 222, Ent. Tel. A 4175.
SOLÉ PAMIES, JOAN; Sans, 24, 2. Telèf. H 747.
TORRES, ANTONI; Diputació, 290, ent. Tel. S P 2194.

Cuir repujats

FERRÉ DE RUIZ-NARVAEZ, ADELAIDA; E. Granados,
núm. 41, 3, 1.

Decoradors

BUSQUETS, EUSEBI; Aragó, 334, 3-1.

Decoradors d'interiors

COSP, VDA. DE PERE; Rosselló, 231. Tel. G 2424.

Dibuix i pintura (Efectes de)

TEXIDOR, VDA. D'E.; Ronda S. Pere, 16. Tel. A 1289

Dibuixants

BUSQUETS, EUSEBI, Aragó, 334, 3, 1.
SABATÉ JAUMÀ, PAU; Aribau, 67.

Dibuixants cartellistes

CĚRNÝ, KAREL; Mozart, 8. Estudi.

Dibuixants industrials

NAVAS MATEU, JOAQUIM; Bailèn, 31, 1.

GUIA DE LES ARTS I BELLS OFICIS

(Vegis la pàgina anterior)

Ebenistes

CAMPAÑA, JOAQUIM; Còrsega, 561.
FRANCOLÍ, JOAN; Vallhonrat, 30.
GIMÉNEZ, FRANCISCO; Mallorca, 282. Tel. G 2722.
LINARES, A.; Riera Alta, 21. Tel. A 1090.
RIBAS, VDA. DE JOSEP; C. de Cent, 329. Tel. A 913.
VAYREDA, RAIMOND; Diputació, 111.

Escultors

BASSA RIBERA, JAUME; Aribau, 173, baixos, 1.
MARTORELL, SALVADOR; E. Granados, 120.
MIMÓ, CLAUDI; Verdi, 217 bis, pral., 2.

Escultors decoradors

HERNÁNDEZ VILA, PERE; Pl. St. Felip Neri, 4.

Escultura religiosa

RIUS, CLAUDI; Rosselló, 195. Tel. G 208.

Esmaltadors de vidres

BRUGUÉS, PERE; Bisbe, 2 bis, 3, 2.
ROS JOAQUIM; Villarroel, 6, 4.

Fotògrafs

AREÑAS, RAFEL; Corts, 670. Tel. S P 1411.

Fotògrafs industrials

SALA CAMPÁS, JOSEP; Còrsega, 413, ent. 2.

Fotogravadors

ESTEVE FELIU, FRANCESC; Via Laietana, 15. Telèfons
A 4515, A 2210.

Fusteries

MONCANUT, FILL DE D.; Aurora, 14 bis. Tel. A 510.
NIUBÓ I CIA., BALASAR; (S. G.) Pge. Forasté, 17. Te-
lèfon G 772.

Fusteries mecàniques

MAÑA, JOAN; C. de Cent, 63. Tel. H 633.

Fusters i ebenistes

PUJOL, BENJAMÍ; C. de Cent, 27. Tel. H 1632.

Galeries d'art

SALA PARES (ESTS. MARAGALL); Petritxol, 5. Telè-
fon A 3523.

Galvanoplàstia

DOMINGO I ROCA GERMANS; Corts, 462.

Gravats i estampats per a tapes de llibres

ROCA ALEMANY, JOSEP; València, 188 A, interior.

Guixaires adornistes

CASASÚS, JOSEP; C. de Cent, 474. Tel. S P 1360.
COLL, PERE; Corts, 473.

Impremtes

CASTELLS, EDUARD; Diputació, 333.

Joiers

SUNYER, RAMON; Granvia, 660. Tel. S P 813.

Lacadors

SARSANEDAS, RAMON; Amàlia, 31, pral. Tel. A 1361.

Làmpares

BIOSCA I BOTÉY; Rbla. Catalunya, 129. Tel. G 1228.

Llibreries d'art

MARTINEZ PÉREZ, C.; Dr. Dou, 11. Tel. 4001.

Metallistes

BIOSCA I BOTÉY; Rbla. Catalunya, 129. Tel. G 1228.
BOLIBAR, SANTIAGO; Rbla. Catalunya, 43. Tel. A 3224.
CORBERÓ, P.; Aribau, 103, taller. Tel. G. 1274.

Mobles i decoració

CASAS, LLORENG; Galileu, 50-51-53. Tel. H 537.
PARCERISAS I CIA.; E. Granados, 90. Tel. G 2570.
PRAT, JOSEP; Ferlandina, 67. Tel. A. 5037.
TALLERS MOLLÀ, S. A.; Riera St. Miquel, 44. Telè-
fon G. 2900.

Motllures, marcs i miralls

BENITEZ, CAMIL; C. de Cent, 323. Tel. A 4024.

Papers pintats

GIRONA, JOSEP; Corts, 661. Tel. S P 360.
GUASCH, FILL DE JOSEP; Rauric, 8. Tel. A. 5268.

Parquets i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I CIA.; Sta. Elena, 6. Tel 284 A

Perfumeria (Fàbrica de)

MYRURGIA, S. A.; Casanova, 78. Tel. A. 5458.

Pintors decoradors

HERRAN, J.; C. de Cent, 282. Tel. A 2635.
VILARÓ I VALLS; Corts, 604. Tel. A 1969.

Pintors escenògrafs

ALARMA TASTÁS, SALVADOR; Vergara, 3, 3-1.
ESCENOGRAFIA BATLLE I AMIGÓ; Riereta, 32,

Projectes de mobles i decoració

BARÓ, CARLES M.^a; (S. G.) Cuesta, 26, prop Josepets.

Propaganda (Articles per a)

BASA I PAGÉS; Calàbria, 66. Tel. H 686.

Retaules, daurats i policromia

SABATÉ PASTOR, BONAVENTURA, Pl. Letamendi, 34.

Serralleria

SARRIAS, MANUEL; (S. G.) Bolívar, 22.

Tapissers

BONJOCH, VDA. DE SIMÓ; C. Cent, 377. Tel. S. P. 648.
LLOSÀ, PERFECTE; Balma, 128. Tel. G 1058.

Tapissos i catifes

AYMAT, TOMÁS; Carrer d'en Villà, ST. CUGAT DEL
VALLES. Telèfon 20.

Teixits per a mobles i decoració

TRONC, ALBERT; Rbla. Catalunya, 32. Tel. A 2294.

Torners en fusta

VIÑAS, EMILI; Sepúlveda, 157.

Vidrieres artístiques

TERRÉS CAMALÓ, S. C., J. M.; Ausies March, 3. Te-
lèfon S. P. 1751.

L'ESTIL

Què és un estil? A quines lleis obeeix la seva formació? Si analitzem el procés que segueix un estil en desenvolupar-se, veurem que fonamentalment consisteix en la creació d'unes formes estructurals i en l'adaptació a aquestes formes d'un determinat concepte de l'ornamentació. Que aquestes formes no són arbitràries, no cal pas dir-ho: elles responen a una concepció de la bellesa, i s'adapten als mitjans a l'abast per a expressar-la tot satisfent una necessitat. Caracteritzen gairebé sempre una època, tot un període de la història d'un poble i fins de la humanitat, i presenten, com un ésser vivent, tres èpoques o fases ben determinades que corresponen exactament a les tres edats o períodes pels quals fatalment passen tots els organismes, totes les institucions, totes les creacions humanes: inici i creixença, plenitud de desplegament, decadència i subsegüent dissolució.

El primer període és sempre d'indecisió, de provatura, de lluita per a arribar a la plasmació de l'ideal entrevist. La forma, l'estructura és la preocupació constant, i l'ornamentació és generalment pobra, no acusant encara les seves peculiars característiques. En el segon període les formes estructurals han arribat ja a llur completa eclosió, s'han fixat ja, i l'ornamentació, que ha assolit també el seu inconfusible caràcter, s'hi ha compenetrat de tal manera que arriba a ésser-ne indestruïble, formant un conjunt perfectament equilibrat i harmònic. La decadència s'inicia en el precís moment en què aquesta ponderació, aquesta harmonia d'elements, aquest equilibri és romput, i, prenent plaça preponderant el superflu ofega, amb la seva exuberància innecessària, el fonamental: les línies constructives són torturades i com si volguessin ésser dissimulades o amagades per unes fastuositats generalment excessives i fora de lloc, i fins la naturalesa dels materials és forçada a expressar coses que no li són pròpies.

Quan un estil arriba a aquest estat d'interna descomposició, mal dissimulada, pels externs oripells, la seva desaparició és imminent, car tard o d'hora s'opera una saludable reacció vers els fonamentals principis de ponderació i bellesa que o bé rejuvencen el vell estil, que així es manifesta amb noves i inèdites modalitats, o bé dóna lloc a la formació d'un altre de completament nou que absorbeix i anul·la el precedent.

Des que s'inicia la creació d'un estil, dues tendències diametralment oposades es disputen la seva hegemonia: la tendència ponderativa o clàssica, i la lliure, romàntica, o, emprant un nom gràfic, barroca. I aquestes dues tendències estaran sempre en lluita i propugnaran per imposar-se, car, en certa manera, vénen a representar les dues mentalitats que de sempre es disputen l'imperi del món: l'instint natural i la passió, manifestant-se lliurement i sense traves, i el seny i la mesura, procurant imposar la justa ponderació, esforçant-se a regular tots els actes de la vida.

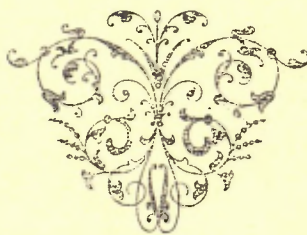
Ara bé: essent evident que traessem un període de transició, que comencen a percebre's els incongruents balbuceigs del novell art que s'esforça per eixir a llum, ¿quina d'aquestes dues tendències hauria d'informar la seva formació?

Si ens atenem a les generals apariències, a l'afany desmesurat de riqueses, de gaudi i de luxe que actualment semblen haver envaït el món, el barroquisme seria el que hauria d'informar el novell estil, ja que amb les seves fastuositats i amb la seva pompa donaria satisfacció a aquests morbosos i vans anhels d'una part de la societat actual; però jo crec que la realitat és ben diferent i que cal desitjar que sigui el sentit classicitzant el que informi l'art novell, l'art de l'esdevenidor.

La vida moderna, la veritable, no és informada per aquesta societat ostentosa i bullanguera, que és la que es veu més perquè sols viu de l'exhibició, sinó l'altra més modesta i callada, que és la que treballa i lluita, i amb el seu esforç empeny la humanitat vers els camins del progrés i perfecció. La vida moderna, a despit de totes les falses apariències, tendeix cada dia més al mètode, a l'equilibri, a la mesura; i l'home modern necessita que tot el que l'envolta concordi amb el seu esperit equilibrat i metòdic, que res no trenqui l'harmonia del seu viure ordenat. La llar, el vehicle, la via pública, els llocs de treball o d'esbarjo, tot hauria de respondre a aquest concepte de l'ànima moderna. El modern classicisme sols podrem copsar-lo essent respectuosos i comprensius de la nostra pròpia vida, no volent forçar-la, no volent que l'art d'èpoques pretèrites informi el nostre, car les nostres necessitats, la nostra estètica, la nostra mentalitat, són forçosament diferents de les que els infantaren. Fixem-nos bé que l'estructuració de tot el modern és ben diferent de tot l'antic, car també les nostres possibilitats o les necessitats del nostre viure són molt diverses; l'extensió dels poblats, els camins i carreteres que els uneixen, el traçat de carrers i places, els edificis, les habitacions, els comerços i despatxos, tot, en fi, veurem que ha anat prenent unes formes i una disposició molt diferents de les d'abans. I ha estat i serà inexplicable vesània voler-hi adaptar les antigues modalitats estètiques, car ni forçant-les molt no podran mai adaptar-s'hi i reflectir el nostre actual concepte de la bellesa.

Encara que respectuosos amb la tradició i amb aquells principis la perennitat dels quals és evident, no ens en fem esclaus: tinguem present que la creació de l'art modern, del nostre art, ha d'ésser obra nostra, ha de néixer de nosaltres; i sols així, infonent-li vida amb la nostra pròpia vida, podrà néixer esponerós i pur el nostre tan desitjat estil.

EUSEBI BUSQUETS

SALÓ DE TARDOR

Vaig anar-hi com tots els que a Barcelona s'interessen (o ho fan veure) per quelcom més que les cotitzacions de borsa o els preus del cotó.

Molt interessant, encara que tal vegada massa heterogeni, vaig anar-lo resseguint tot fent *in mente* aquells comentaris que la contemplació de les obres exposades em suggeria: fruïnt i entusiasmant-me davant d'aquelles que s'adeïen més amb el meu particular sentir i procurant comprendre, situar-me, compenetrar-me amb el pensament de l'artista davant d'aquelles altres que provocaven en mi una reacció desplaent o anguniosa. Crítica? No: no és pas aquest el meu propòsit, ja que no és el meu ofici ni sabria fer-lo. Jo també sóc artista i sé l'esforç que costa arribar a plasmar la més senzilla de les idees, i crec sincerament que cada autor és l'únic responsable, davant del públic, de la seva obra. Solament ell pot saber (i tard o d'hora la seva mateixa consciència li'n demanarà comptes) si ha procedit amb sincera honradesa o amb engany. Per altra banda no he cregut mai gaire en l'eficàcia de l'acció fiscalitzadora de la crítica ni de les seves subtileeses i doctrinarismes; ans bé, algunes vegades se m'ha ocorregut pensar si els seus efectes no serien contraproductius, ajudant a desorientar el públic en les seves apreciacions i recte judici (que en definitiva és l'únic que realment compta) i empenyent els artistes, sobretot els joves, a seguir, per pur snobisme o esperit d'imitació, viaranyes que, en lloc d'acostar-los, els allunyen de llur veritable i recte camí.

Doncs bé; com us deïa, amb el catàleg als dits, vaig anar resseguint les sales: pintura, nombrosa i interessant; escultura, escassa i de poca valor, a despit de figurar-hi noms prestigiosos; dibuix, si fa no fa;... *arts aplicades*: bo, ja hi som. ¿Per què no continuar dient les coses per llur propi nom? Per què involucrar en un denominador comú arts tan importants i de tant diversa naturalesa com les que figuraven en aquesta exposició? Jo crec que hauria estat molt més clar i correcte haver continuat el catàleg dient ceràmica, joieria, ebenisteria, esmalts, vidrieria, etc., conservant així la personalitat característica de cada una d'aquestes arts admirables, i no haver caigut en la banal temptació de designar-les conjuntament amb aquest incongruent nom d'*arts aplicades*. Què vol dir, això? És que per ventura una pintura, per exemple, per molt *pura* que sigui, no l'aplicareu, tard o d'hora, sobre un mur on *vagi bé*? ¿O és que les arts que no són incioses dins del grup de les anomenades *Belles* són tingudes per inferiors quan, en realitat, és tot el contrari, car la tècnica, l'ofici és, generalment, molt més difícil? Mireu les joies d'En Sunyer i mireu, sobretot, aquells admirables esmalts d'En Miquel Soldevila, que són, no en tingueu pas cap dubte, el més reeixit de tot el Saló, el seu veritable *clou*.

B. A. D'OC.

Arts i Belles Oficines
Novembre 1927

NOTES I COMENTARIS

Agraïment. — Les mostres d'afecte i d'encoratjament que de tots indrets ens arriben, amb motiu de l'aparició de la nostra Revista, fan que de tot cor hi corresponguem agraint-les sincerament.

Prou fóra el nostre desig poder correspondre-hi particularment; però en la impossibilitat de fer-ho, a tots enviem, des d'aquestes planes, el testimoni del nostre reconeixement. Llurs encoratjadores paraules han d'ajudar-nos molt a reeixir en la nostra empresa, fent-nos així dignes de la confiança en nosaltres dipositada.

La Castanyada. — Com en anys anteriors, ha estat també enguany organitzada per a la diada de Tots Sants, a la tarda, aquesta típica festa familiar, la qual la nostra entitat ha reeixit a transformar en una gaia festa de societat. Ja tindrem ocasió de parlar amb l'extensió deguda de tan simpàtic acte.

Els nostres col·laboradors. — Van essent tan importants les ofertes de col·laboració rebudes que, amb el prestigi ben reconegut de llur nom, vindran a honorar les nostres pàgines, que no podem resistir el desig de comunicar-ho als nostres llegidors. Entre elles, i com a més immediata, ens és permès anunciar ja l'aportació de D. Vicents de Moragas, de qui probablement publicarem un estudi a propòsit de la sèrie de tapissos de la història de Tobies, existents a la catedral de Tarragona; molt ben documentat treball, en el qual s'arriba a la conclusió, ben transcendental per cert, que podria ésser Hans Holbein *el jove* l'autor del dibuix dels cartrons d'aquests vuit interessants draps.

Benvingut. — Ha tornat de la seva llarga excursió d'estudi per terres d'Itàlia En Josep Guardiola, d'on ha portat una nombrosa col·lecció de notes i dibuixos aquarellats, amb els quals ha organitzat una interessant exposició als Establiments Maragall. Ha dut també un estudi crític de l'Exposició d'Arts Decoratives celebrada darrerament a Monza, el qual serà publicat pròximament en aquestes planes.

Visites col·lectives. — Entre els actes i treballs que van organitzant-se per al present curs, podem avançar que es preparen diverses visites col·lectives a museus, monuments i col·leccions particulars, les quals, com les efec-

tuades en cursos anteriors, esperem que constituiran els actes culturals més atractius de l'anyada.

Oportunament seran anunciades les dates i altres particularitats de cada una de les visites col·lectives següents:

A les importants col·leccions de D. Ròmul Bosch (Aquesta visita, que possiblement s'escaurà dins el present mes de novembre, serà avisada per mitjà de la premsa diària. Prenguem, doncs, als nostres associats que hi parin esment).

A l'Estació monumental del Ferrocarril de M. S. A., on serem acompanyats pel personal tècnic director de tan importants obres.

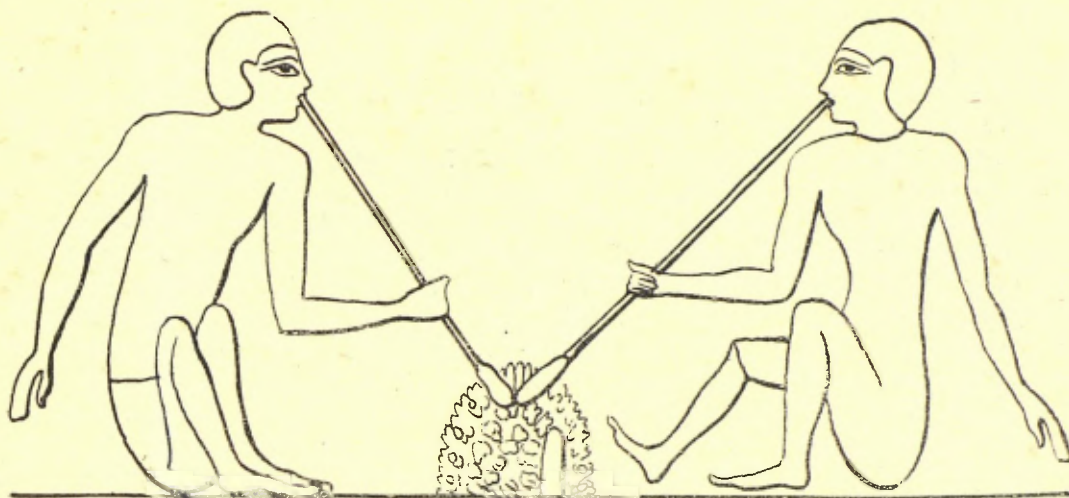
A la Casa de l'Ardiaca (Arxiu Històric Municipal i Patronat Massana).

A l'Arxiu de la Corona d'Aragó, bell estoig dels més grans textos de la història pàtria, i al temple de Santa Maria del Mar. Aquesta darrera visita anirà precedida d'una conferència preparatòria que el savi arquitecte i historiògraf En Bonaventura Bassegoda donarà, en el nostre estatge social, a propòsit de tan important monument de l'art gòtic català.

El mestre Soler. — Per fi sembla que Barcelona s'ha recordat de complir amb el deure, tants anys pendent, d'honorar la memòria d'un dels seus més preclars artistes, del més representatiu sens dubte de tots els de la seva generació, del que durant més de trenta anys fou l'àrbitre i el director indiscutible de tots els actes i festes públiques o privades que la ciutat organitzava: ja s'haurà comprès que ens referim a l'eminent pintor escenògraf En Francesc Soler i Rovirosa, *el mestre Soler*, com familiarment i respectuosament l'anomenava tothom.

Artista prodigiós, el seu geni trobà ample camp on esplaiar-se en el teatre, i cada obra que decorava era un nou i esclatant triomf que, en lloc d'envanir-lo o fer-lo restar estacionari, li servia d'esperó per a fer-li desitjar superar-se, anar més enllà per a crear noves i més potents obres. Ell arribà a posar l'escenografia catalana a l'altura de la francesa, que era reputada com la millor d'Europa, arribant, en molts casos, fins a superar-la.

Les referències que tenim dels actes que es preparen en honor de tan preclar artista fan preveure que a la fi quedarà degudament perpetuada la seva memòria.

Egipte: Bufadors de vidre. Hipogeu de Beni-Hassan-el-Gadim. — (D'un dibuix de Champollion el jove.)

EL VIDRE I LA SEVA DECORACIÓ ⁽¹⁾

I

NOTES HISTÓRIQUES

ots aquells que s'han dedicat a les recerques per tal d'esbrinar quins foren els primers homes que conegueren i utilitzaren aquesta matèria, estan d'acord a atribuir als fenicis el seu descobriment o, almenys, els primers assaigs pràctics de la seva utilització i aplicació als usos de la vida quotidiana. Diversos autors, suggestionats, sens dubte, pel goig de glossar un descobriment tan transcendental amb aires de popular llegenda, han coincidit a considerar la descoberta del vidre com a purament casual, deguda a uns traficants d'una substància mineral dita *nitrum* o a uns pirates qui, havent arribat en llurs incursions fins a les vores del riu Balué, a Fenícia, lloc on devien existir jaciments d'aquesta mena de mineral, que no és altra cosa que el salnitre, i tenint necessitat de coure llurs aliments, ho feren damunt les sorres del riu, utilitzant, per formar el fogó, les pedres que tenien més a mà. Els fundents continguts en aquelles pedres, o sia el carbonat de sosa cristal·litzat, en combinar-se, sota l'acció del foc, amb la sorra, varen donar lloc a la formació d'una substància que en refredar-se presentava una notable duresa i transparència. Plini ho explica també en semblants termes, variant solament el lloc de la descoberta, que, en lloc d'ésser a les ribes d'un riu, fou, segons ell, a les del llac Candebbia.

Indubtablement la combinació de la sílice de la sorra amb el salnitre (les propietats fundents del qual són prou conegudes) podia donar lloc a la formació del vidre; però cal tenir en compte

(1) Resum de les lliçons donades per En Lluís Rigalt, en el cicle de cursos de divulgació de la tècnica dels oficis d'art, durant els dies 5, 7 i 9 d'abril de 1927.

que la temperatura necessària per a aconseguir aquesta fusió és de 1.000 a 1.200 °, segons la composició, temperatura impossible d'obtenir amb el foc que es necessita per a tan vulgar menester com és el coure menjar, i molt menys encara a ple aire.

Altres historiadors, al nostre entendre amb més fonamentat criteri, fan ascendir l'època de la descoberta del vidre a l'Edat del ferro, i llurs asseveracions sobre aquest punt són d'una solidesa i versemblança molt superiors a les llegendes anteriorment glossades. Diverses recerques fetes amb el fi d'estudiar la civilització d'aquella reculada edat donaren per resultat la troballa, en llocs on havien existit fargues del dit metall o de bronze, de restes d'una substància vidriosa, no transparent, molt carregada d'impureses, però presentant totes les característiques del vidre teñit de negre o verd fosc, degut a la barreja dels silicats alcalins amb el ferro, el coure o el manganès, els òxids dels quals són encara avui dia usats per a colorir el vidre.

També és ben versemblant la hipòtesi que la descoberta del vidre s'efectuà en els forns ceràmics, tot cercant els procediments per obtenir les superfícies vidriades de les terres cuites, o bé observant els principis de vitrificació soferts per algunes menes d'argila en ésser sotmeses a altes temperatures. Els autors que això diuen assenyalen els egipcis com els vers descobridors del vidre.

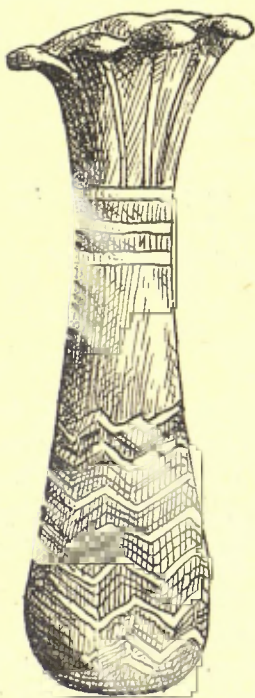
Sigui com vulgui, el cert és que des de la més alta antiguitat era conegut i emprat pels egipcis i fenicis, que el tingueren sempre com a objecte predilecte de llur tràfec comercial, i pels grecs i romans.

En els esgrafiats i pintures murals, especialment de monuments funerals, es troben reproduïdes escenes i detalls que no donen lloc a dubtar d'aquesta asseveració. En un hipogeu tebà (i això és una altra prova de la gran antiguitat del vidre) hi fou trobat un gra de collaret, de matèria vidriosa, que porta gravat el nom de la reina Hatasa, qui ocupà el tron egipci en el xv.é segle abans de la nostra era, i en el temple d'Hèrcules, a Tir, es diu que existia una columna de maragda lluminosa o translúcida que segurament no era d'altra cosa que de vidre verd. Demés, és provat que els perses, en llurs recepcions als ambaixadors reials, i com a nota de respecte, utilitzaven en llurs festins serveis o vaixelles de vidre. També entre els celtas i macedonis eren tingudes en gran estima les vaixelles d'aquesta substància, que no eren usades sinó en les grans solemnitats.

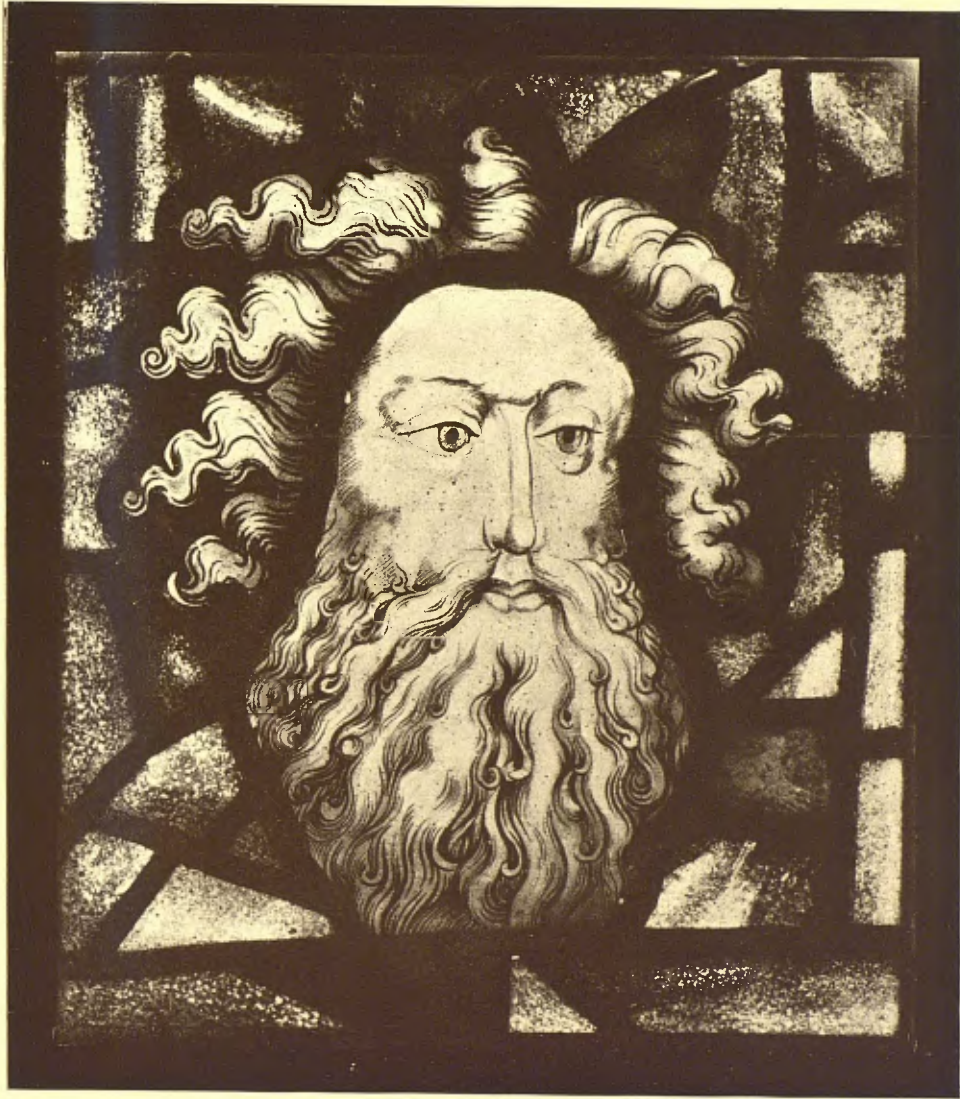
Molt difícil és atribuir aquest o aquell origen a la majoria dels vidres trobats a les ribes del Mediterrani, car encara que molts d'ells siguin aparentment o comercialment de procedència fenícia, és també molt possible que, en bona part, originàriament fossin eixits dels forns egipcis. Aquest poble arribà tan enllà en la manufactura vidriera que, segons Herodot, Estrabó i Diodor de Sicília, arribaren a fabricar taüts de vidre per a col·locar-hi els cadàvers.

Això, que semblava una exageració, es veié plenament confirmat amb la descoberta de l'enterrament de Ramsés II, duta a terme el 1.º de juny de 1886 per l'eminent egiptòleg Maspero, car la mòmia del rei era tancada dins d'una caixa de vidre.

A Grècia la vidrieria fou considerada sempre com una veritable art: tant és així, que els vidriers, com a demostració de llur categoria d'artistes, arribaren fins a firmar llurs obres. Roma també tingué en gran estima el vidre, havent procurat emmenar vers Itàlia els més aptes obrers vidriers de les terres conquerides a l'Àsia i a l'Àfrica, als quals donaren tota mena de facilitats per a exercir llur art, i l'emperador Aureli, en apoderar-se d'Alexandria, és féu pagar un forta indemnització en objectes de vidre, car els forns d'aquella contrada havien esdevingut famosos per llur selecta producció i la bellesa i elegància de llurs exemplars. Com a Grècia, els artistes del

Egipte. Museu del Louvre

Fragment de la célèbre vitralla de Sant Jordi de la Catedral de York

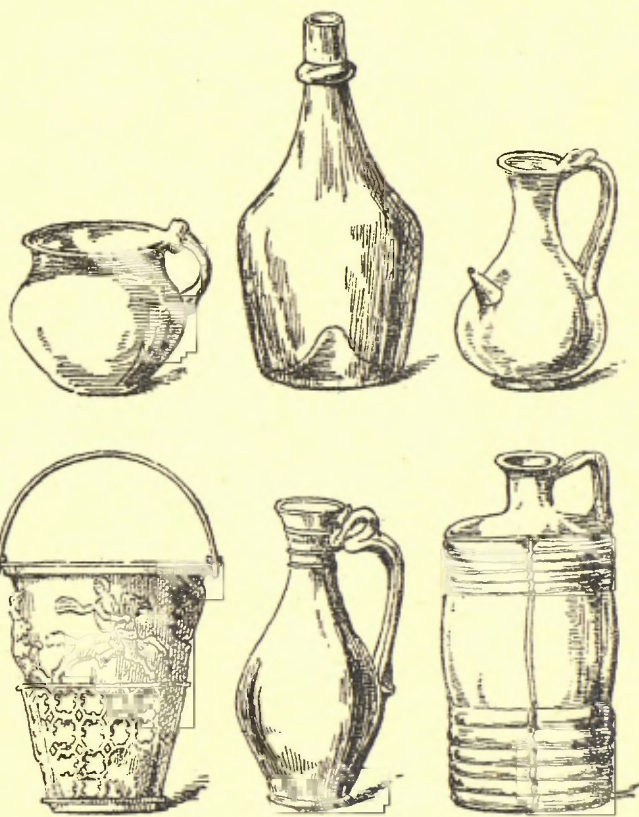
vidre foren tinguts en gran estima i consideració, havent-nos conservat la història el nom d'alguns vidriers eminents, tals com Caius Pomponi, Apolloni i Venustus, que ostentaren el nom de *Spectarius* o vidriers imperials.

Ultra el marbre, els romans empraren la pasta de vidre, tornada opaca per l'addició de sals de plom, procediment après segurament dels egipcis, en la composició de llurs famosos mosaics.

En els nostres museus i col·leccions particulars podem veure una porció d'objectes de vidre romans que ens donen la mida del desenrotllament d'aquesta indústria i de la importància artística que al mateix temps anà assolint: *ungüentaria* per a perfums i cosmètics, *ampulla* per a conservar-hi medicaments i drogues, *pateras*, *cantharus*, *olla ossuaria* o urnes cineràries, etc., i els flasconets anomenats *lacrimatoria* per trobar-se comunament dintre les sepultures, i que no eren altra cosa segurament que ampolletes de perfums i bàlsams odorants dipositades allí, entre altres objectes, per mans piadoses, com era costum en l'antiguitat. El famós vas anomenat *de Portland*, trobat el segle XVI dins d'un sarcòfag als afores de Roma, i que formà part de la col·lecció Barberini, essent adquirit més tard per la duquesa de Portland, la qual en pagà 46.000 francs i el diposità després al Museu Britànic, i el no menys famós exemplar que es troba al Nacional de Nàpols, blau amb camafeus blancs, d'un dibuix i execució admirables, ens demostren fins a quin punt arribà la vidrieria romana i la importància concedida a aquesta matèria tan fràgil com preciosa.

Hom conta que en temps de l'emperador Tiberi un obrer trobà la manera de fabricar un vidre resistent als cops, sota els quals podia deformar-se, sense, però, arribar-se a trencar. Presentat a l'Emperador, davant del qual féu les proves del seu invent, i havent dit que ningú, llevat d'ell, no coneixia el procés de la seva fabricació, Tiberi manà que fos decapitat, al·legant que si es divulgava el secret *l'or no valdria tant*.

Una altra anècdota, no tan cruent i sagnant com l'anterior, és la que conta Trebellius Pollio, cònsol romà. Diu que en certa ocasió l'emperadriu comprà com a autèntiques unes perles que després es comprovà que no eren d'altra cosa que de vidre. En adonar-se de l'engany demanà justícia, essent cercat i detingut el desaprensiu marxant, a qui l'emperador Galienus condemnà a ésser lliurat a les feres. Arribada l'hora del suplici, amb gran sorpresa de tots, en obrir-se la ferrada porta de la cova sortí, en lloc del carnisser felí pressentit, un inofensiu capó, dient llavors l'emperador, amb gran sorna, als admirats espectadors que no podien explicar-se la causa d'un es-

Grècia i Roma. Vasos, ampolles, garrafons etc.

pectacle tan grotesc: “—Aquest enganyador ha estat també, a son torn, enganyat”. I manà posar-lo en llibertat.

Es diu que algun temps les dames romanes tingueren el costum de jugar entre elles amb boles de vidre, amb l'intent de conservar la frescor de llurs mans.

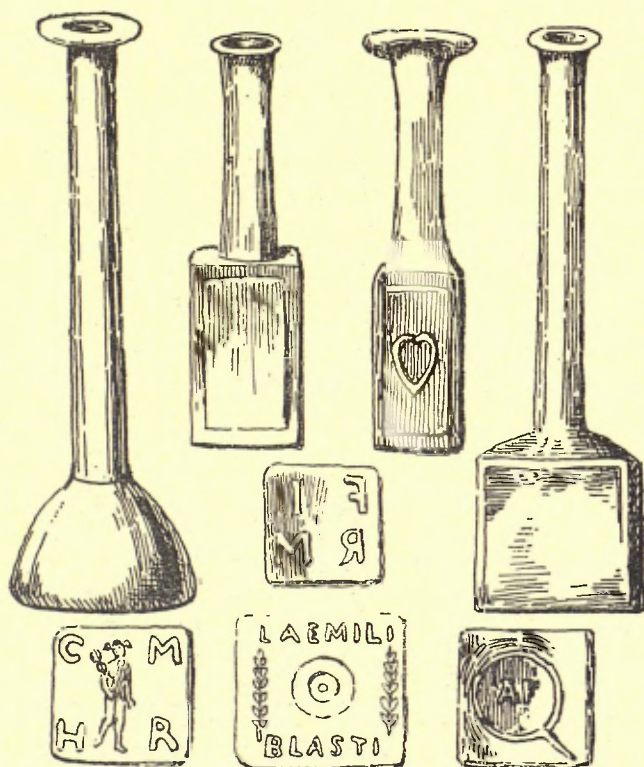
Els primers indicis de l'aplicació del vidre per a evitar els corrents d'aire, tot conservant, la llum, ens els proporciona Plini, segons el qual a l'amfiteatre de Scarus hi havia tres sostres: un de marbre, un de vidre i un altre de fusta daurada, considerant que eren les matèries més riques conegudes aleshores.

A les ruïnes de Pompeia fou trobat un xassís de bronze contenint encara restes de vidre,

de la qual cosa es dedueix que eren utilitzats ja en mides no inferiors a 54×72 centímetres i d'un gruix de 5 a 6 mm. Indubtablement aquests vidres devien ésser obtinguts pel procediment anomenat *coulée* o abocat, abandonat després i que veurem reparèixer en la fabricació dels grans vidres anomenats cristalls plans.

Està del tot comprovat que els romans tenien ple coneixement dels vidres de color doblats i que sabien aplicar l'or i altres metalls sota coberta que sotmetien a diferents focs, produint veritables preciositats en el decorat dels vidres de servei o parador, o sia en copes, vasos i altres objectes d'ús particular. Un bell exemplar d'aquesta classe de vidres és el vas existent al museu de Londres, que data de l'època d'Alexandre *el Sever*, mort l'any 235 abans de J. C.

Com havem dit ja, els grecs, a l'igual que els romans, treballaven molt bé el vidre, essent a la decadència de l'imperi, els conservadors del dit art, esdevenint aleshores famosa pels seus forns l'illa de Lesbos, tal com havia

Roma. Flascos per a perfums amb imprentes

estat immortalitzada abans per les llegendàries gestes de Safo la poetessa.

Els primitius cristians usaren objectes de vidre per a celebrar llurs pràctiques religioses o funeràries i llurs festins, així com també per a objectes d'ús personal o de luxe. Sota el pontificat del papa Seferí, de l'any 202 al 208, foren usats calzes de vidre, els quals tenien la forma de copa, regularment cilíndrica, i adornats alguns d'ells amb inscripcions i figures al·legòriques.

Entre els molts objectes trobats a les catacumbes cal esmentar les *ampolla di sangue*, dipositades a les parets, prop dels enterraments, contenint esponges o restes de vestits empapats de la sang dels màrtirs, i sobretot una gran quantitat de discos de vidre amb ornamentació daurada, els quals es suposa que devien servir de peu a les copes o calzes, i, possiblement, de patenes. També sembla que foren emprats com a motius ornamentals, aplicant-los a l'enriquiment d'altres objectes destinats al culte.

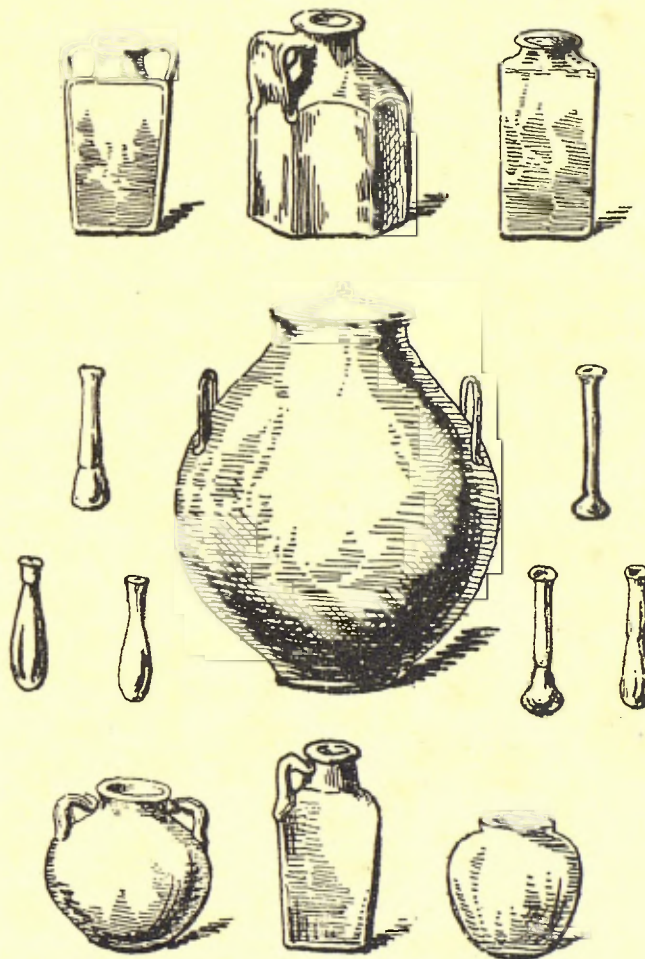
La decoració d'aquests interessants exemplars és generalment obtinguda per una fulla d'or tancada entre dues plaques de vidre, en la qual prèviament han estat dibuixats uns passatges de l'Antic Testament o del Nou, motius al·legòrics o senzillament ornamentals. Aquests dibuixos, retallats sobre fulla d'or, algunes vegades eren enriquits amb detalls fets amb argent, presentant també algun exemplar el dibuix amb una mica de relleu. Ordinàriament el vidre utilitzat era blanc o, millor dit, incolor i d'una notable transparència; però també se n'han trobat en vidre blau i, més rarament, en verd, com el remarkable exemplar existent a la col·lecció Amatller de la nostra ciutat.

Els vestits i altres ornaments d'ús litúrgic eren sovint enriquits amb l'aplicació de peces de vidre en forma de gemmes o pedres precioses, o simulant esmalts. Indubtablement coneixien ja el gravat a la mola o al punxó, com ho demostra la copa del segle v, gravada a punta per la part exterior, que fou trobada a Potgoritza (Albània), i que és un dels exemplars millors d'entre els coneguts.

Molt discutida ha estat la troballa de vidres d'origen jueu en els enterraments cristians, car representa una inexplicable anomalia que alguns autors justifiquen dient que era costum, entre els primitius fidels, col·locar diversos objectes de diferent procedència en els sepulcres dels màrtirs a fi de poder-los reconèixer fàcilment. L'origen hebraic d'aquests vidres és evident, car són decorats amb els elements ornamentals propis d'aquest poble, com són raïms, magranes i, sobretot, el característic canelobre de set braços, ver testimoni que no dóna lloc a dubtes, per ésser aquest un símbol genuïnament judaïc i no cristià.

En el segle iv, i més concretament l'any 330, en fundar Constantí l'imperi de Bizanci, s'accentuà la decadència de l'imperi d'Occident, minat ja per tots

els vicis i concupiscències, car els emperadors bizantins tingueren bona cura d'atreure a la novella cort els més bons artistes i artesans, dels quals tenien necessitat per a bastir llurs fastuosos temples i palaus. L'art de la vidrieria, doncs, com totes les altres arts, arribà gairebé a desaparèixer de les terres del vell imperi, car els millors obrers romans i gals, als quals havien estat oferts tota mena de privilegis, havien seguit l'èxode general. Aquests experts obrers coneixien tota mena de procediments de decoració, utilitzant tantost els metalls preciosos com els esmalts, i fou tanta la importància concedida a aquest Bell Ofici que en el segle x hom arribà a considerar els seus productes com a objectes de riquesa tal, que no podien mancar en cap reial present.

Roma. Vasos funeraris, olla ossera, lacrimatori

En aquest segle sembla, segons diu Sant Jeroni, que foren emprats vidres per donar llum, és a dir, per cloure les obertures i finestres dels edificis sense restar-ne claror, cosa no feta des del temps dels romans. Es creu que solament eren utilitzats en forma rodona o circular, fabricant per a aquest objecte els vidres coneguts encara avui dia amb el nom de *cives*. A Santa Sofia, la famosa basílica constantiniana, es creu que hi foren posats vidres vers l'any 537.

Gairebé cap exemplar de vidre d'aquestes reculades edats no ha arribat fins a nosaltres, i encara els pocs que es coneixen difícilment poden datar-se amb veritable certesa d'encert. Amb tot, és indubtable que es coneixien i fabricaven totes les especialitats.

El vas de la Biblioteca Nacional de París, notable exemplar atribuït al segle VI, és una copa amb el peu d'or i medallons de cristall de roca o vidre gravats, i en el del centre hom hi veu representat un emperador assegut en el seu tron i rodejat dels atributs de la sobirania. Aquest procediment de les incrustacions de trossos de vidre o camafeus fou abandonat així que s'inventà la tècnica de l'esmalt anomenat *cloisonné*, o sia vorejat d'un filet de metall.

En el segle VII, els àrabs, forts ja a l'Àrabia i impulsats per llur afany de religió proselitisme, emprenen llur sorprenent expansió conquistant Assíria, Egipte, Pèrsia i l'Àfrica septentrional, i en començar el segle VIII penetren a Europa per Ibèria estenent llurs dominis per terres dels Francs fins a Itàlia. Llur art admirable s'estengué així mateix per totes les terres conquerides, de les quals saberen assimilar-se els coneixements en tot allò en què eren inferiors o estaven mancats de tradició, com sembla que els passava amb la vidrieria, en la qual ben tost excel·liren.

Els egipcis i els perses foren llurs principals mestres, sobretot aquests darrers, la proverbial fastuositat i sentit decoratiu dels quals sols tenia parió en l'exuberant luxe bizantí.

Els autors àrabs, i això és una prova de l'alt grau de perfecció a què havien arribat els vidriers orientals, en parlar dels tresors dels califes fan menció de sumptuoses peces de vidre esmaltat, així com de llànties i miralls muntats en delicades filigranes d'or i argent.

Del segle XI ençà, els documents fins a nosaltres arribats van essent més abundants i precisos, la qual cosa ens permet profunditzar més en l'estudi de l'especialitat que ens ocupa. Anem a parlar, doncs, amb l'extensió deguda, de la manufactura més famosa que durant l'Edat mitjana existí a Europa, i la fama de la qual s'ha perpetuat a través dels segles arribant fins a nosaltres. Com es comprendrà, ens referim a la vidrieria veneciana.

Vidre cristià

La tradició de l'art del vidre és tan antiga a Venècia que es confon amb la romana, de la qual sembla ésser la continuadora i hereva: no obstant, fins arribat el segle X no en trobem dades concretes. Versemblantment hom pot afirmar que els primers tallers o forns establerts a la ciutat foren deguts al famós Dux Pietro Orseolo, qui, coneixedor de les aptituds dels mosaistes bizantins, manà cercar-ne alguns a Constantinoble, venint amb ells els mestres vidriers que havien de fornir-los la pasta vítrica necessària per a llur treball. Aquests artistes foren els que executaren els primers mosaics venecians amb fons d'or, entre ells els que decoren les parets de la Capella del Palau Ducal, i que tan famosos han esdevingut per llur riquesa i esclat colorístic.

Conegut aquest fet, no es trobarà estrany que es digui que la vidrieria bizantina fou la que serví de model a la veneciana, i no solament de model, sinó de mestre, ja que li ensenyà tots els seus procediments i mètodes de treball.

Venècia, eminentment marinera i comercial, féu de la seva producció vidriera el motiu central del seu comerç. que, degut als atrevits viatges de Marco Polo, ajudat del seu germà i del seu oncle, s'estengué per Africa i Asia, arribant fins a penetrar a la Xina.

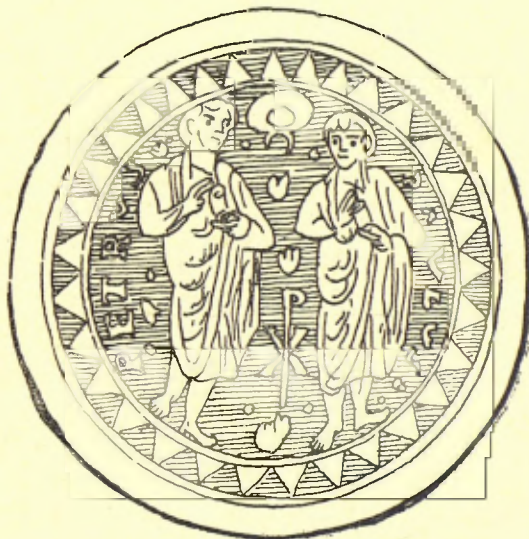
El segle XI ens ha guardat el nom de Petrus Flabianus, qui era el principal dels mestres vidriers venecians. trobant-se des d'aquí constants referències en els documents que ens demostren la creixent importància artística i comercial que anava assolint la manufactura vidriera, la qual, ja en el segle XIII, havia esdevingut la principal font de prosperitat i riquesa de la República.

Això feu néixer recels i temences que donaren per resultat pendre mides coercitives que dificultessin la sortida de Venècia dels obrers o artesans vidriers en previsió que no passessin a altres nacions a ensenyar llur art. Aquesta exagerada por de perdre l'hegemonia mundial de la producció vidriera culminà, en 1291, amb l'acord del Gran Consell, el qual, sota pretext que la gran munió de forns existents dintre la ciutat constituïen un constant perill d'incendi, manà llur immediat trasllat a l'illa de Sant Miquel de Murano, on així, en realitat, quedaven exiliats i com a presoners tant els mestres com els obrers de l'art del vidre, els quals eren objecte d'especial vigilància. Veritat és que en compensació, durant els segles XIV i XV, la petita vila vidriera fou objecte d'especial atenció per part del Senat de la República, que la curullà d'assenyalats privilegis; però foren tantes les mides coercitives, i tan severes les penes imposades, que això mateix féu créixer les ànsies de lliurar-se de tan injustificada tirania.

Fou en el segle XVI, amb motiu d'haver-se inventat o, tal vegada, trobat de bell nou el procediment anomenat *latticino* o filigrana, transparent o opaca, blanca o de colors diversos; procediment que consisteix en uns filaments més o menys prims, de color diferent del de la massa general del vidre que els conté, caragolats formant espirals (*reticelli*), ratlles o ziga-zagues. Va obtenir tant d'èxit que el Consell dels X, emportat d'un equivocat zel, va comminar amb severíssimes penes qui s'atrevis a divulgar-ne el secret; però a despit de les persecucions i dels crims comesos, no pogué evitar-se que alguns vidriers, burlant l'estreta vigilància i els paranyes dels esbirros de la República, passessin a l'estranger a divulgar els procediments venecians.

Així fou com alguns mestres vidriers, els noms dels quals la història ens ha conservat, s'escamparen per les principals nacions d'Europa provant de regenerar les seves velles manufactures o implantant-ne de noves, d'acord amb les pràctiques venecianes (tal com s'esdevingué a França a principis del segle XVI) i esforçant-se a imitar el seu estil i formes característiques.

Ultra el vidre de paradòr (copes, gerros, vasos, etc.), constituïa una altra remarcable especialitat veneciana l'anomenat *arte del margaritaio*, o sia la fabricació de perles o grans per a collarets, sens dubte de procedència oriental, així com també de gemmes esmaltades en colors, i les imitacions de pedres precioses, generalment aplicables als brodat.

Vidre cristia

La sumptuositat decorativa dels vidres venecians, així com la sorprenent elegància de llurs formes, reveladores d'un alt sentit estètic i d'un gust artístic molt afinat, culminà amb el procediment anomenat *fioriti* o *mille fiori* (combinacions de vidre de diversa tonalitat) i amb la ponderada aplicació de l'esmalt, daurat i gravat, en les quals especialitats excel·liren, entre altres, Agnolo de Murano i Angelo Beroviero.

La fabricació dels miralls és també una de les especialitats que més contribuïren a la fama de la poderosa ciutat adriàtica; i encara que els orígens d'aquesta indústria hom els cregui molt antics, assenyalant-se-la com a continuadora de la tradició dels *specularius* romans, de la qual amb tant d'entusiasme ens parla Plini, el cert és que no es troben traces d'aquesta manufactura fins ben entrat el segle XIII, encara que no assolí el seu veritable desenvolupament fins a arribar al XVI, en què els inextinguibles recursos de l'art i de la tècnica els foren aplicats, produint-se veritables obres mestres.

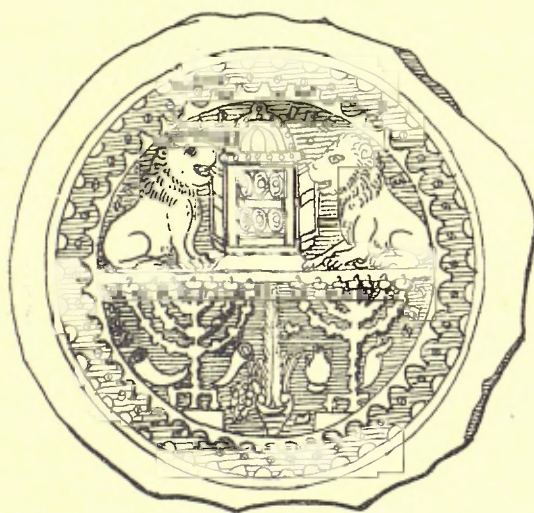
Cal fer esment també de les llànties de vidre eixides dels obradors venecians, i que constituïren el principal ornament no solament dels salons dels palaus de la ducal ciutat, sinó dels de tot Itàlia i fins de l'estranger.

L'emulació despertada arreu d'Europa a fi que la producció pròpia arribés a igualar, si més no, la veneciana, junt amb la descoberta del cristall duta a terme pels anglesos en el segle XVI, donaren per resultat l'inici d'una decadència que, arribat el segle XVIII, semblava ja irremeiable. Molts esforços es feren per aturar la davallada i reanimar l'abatuda indústria, aconseguint-ho a

mitges, i després de grans esforços i temptatives, a mitjan segle passat, encara que limitant la producció a la servil còpia dels exemplars antics i emprant també procediments molt industrialitzats, la qual cosa és sempre en perjudici de la pura valor artística.

Un altre poble industriós i mariner situat a les ribes mediterrànies, encara que amb més modestia i quietud, anà també perfeccionant l'art admirable de la vidrieria, arribant a resultats tan remarcables que la posaren al costat de la producció veneciana, amb la qual no solament s'igualà sinó que en certs aspectes fins aconseguí superar-la: tal fou la vidrieria catalana, i, més concretament, la barcelonina.

Pot ben assegurar-se que l'existència dels forns de vidre a Barcelona es remunta a la més alta antiguitat, existint-ne ja en temps dels romans, essent molt probable que fos un dels principals cen-

Vidre jueu

tres manufacturadors existents a la Península, com sembla despendre's d'algun dels passatges de Cai Plin Segon en la seva *Naturalis Historia*.

Amb la desfeta de l'Imperi tot devia desaparèixer, arribant, fins i tot, a perdre'n el record. No obstant és evident que, encara que retut, com restaren totes o la majoria de les arts després de la invasió dels bàrbars, aquest bell ofici no devia desaparèixer del tot de la nostra contrada, car no hi ha dades que provin que fos necessària la vinguda d'artistes forasters per a implantar-lo de bell nou. En canvi sabem que el segle XIII es cobraven crescuts drets d'entrada a les partides de vidre que les naus importaven de l'estranger, ço que ens prova el desig o la necessitat de protegir la producció nacional, que ja per aquell temps devia començar a esdevenir flòrida. Tant

és així, que del segle XIII ens han pervingut proves que els forns barcelonins produïen peces d'una perfecció i bellesa tals que podien competir amb les venecianes; i un inventari de la casa dels nostres comtes-reis, fet en 1389, en assabenta de l'existència de vidres obrats en muntatge d'argent, amb les armes reials, la qual cosa és una confirmació de la valor i estima concedides a la nostra producció, la importància i crèdit de la qual anà creixent i afermant-se el mateix a dins que a fora de Catalunya.

Don Josep Puiggarí donà a conèixer un curiós inventari, datat en 1450, del qual, per tal de fer-nos càrrec de la gran varietat de peces obrades en els forns barcelonins i de les altres contrades catalanes, transcriurem alguns noms: "*Barals e castanyes, tasses planes, cantarells, pitxers, boyets, babs e taces, scudelles, greals, gots, copes, setrills, buidadors, fruyters, plats, marraxes, salers, brocals, brocalets, botes, farahons, squerpas de vidre groch,*" etc

En 1455 es constituí el Gremi de Mestres Vidriers, passant un dels seus membres a formar part del Consell de la Ciutat i concedint-li Alfons V d'Aragó grans mercès i privilegis.

En el segle XV, doncs, l'art del vidre a Catalunya havia arribat a un ressorgiment tan esplèndid que competia amb la producció veneciana, amb la qual es disputava els mercats del món.

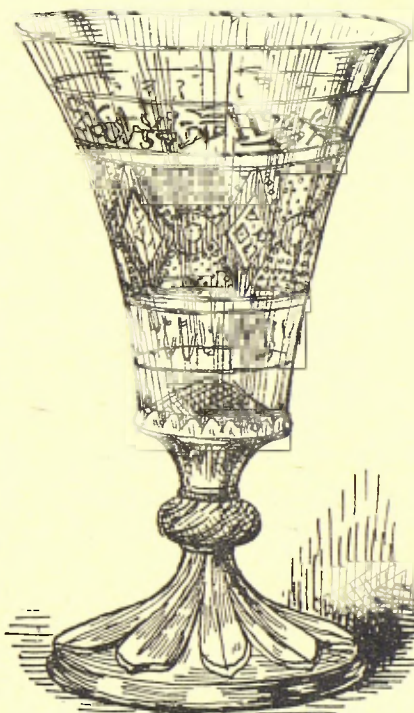
Tant és això cert, que Navagaro, ambaixador venecià que visità la nostra ciutat vers l'any 1523, quedà meravellat de la producció dels forns catalans, de la qual féu grans elogis comparant-la amb la de la seva terra, així com altres autors estrangers que en llurs obres hi fan referència, no han dubtat a comparar-la-hi.

Com a demostració de l'estima en què tenien les peces de vidre obrades a Barcelona, cal citar el fet que Ferran *el Catòlic*, en 1503, desitjant fer un ric i valuós present a la reina, sa esposa, no trobà altra cosa més digna de la seva reial jerarquia que trametre-li una col·lecció de 274 peces de vidre barceloní, citant-se el cas que a la casa del rei D. Felip II n'existia una col·lecció de 119 peces, de les quals tal vegada és versemblant creure que, si no totes, algunes, provenien de la col·lecció de la seva reial besàvia.

Els Consellers feien també present de vidres als més importants personatges que visitaven la ciutat, contribuint així a mantenir i fomentar la fama que arreu havien sabut conquerir-se els forns barcelonins amb la bellesa i bondat de llurs productes. Excel·liren així mateix, i contribuïren a escampar la fama de la vidrieria catalana, els forns de Mataró, Cervelló i Almatret.

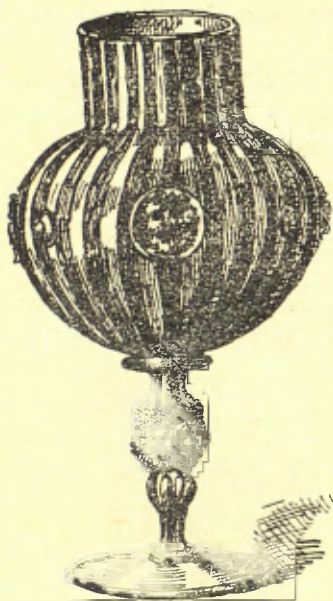
Cal que fem esment ara, provant de donar-ne la raó, de l'aparent anomalia observada en els inventaris de moltes cases catalanes dels segles XV i XVI, on és molt comú trobar referències de vidres "de Damàs, obrats de Damàs, vidre damasquí", etc.

L'explicació ens la dóna el fet que antigament, a la primera meitat de l'Edat mitjana, Tir i Damàs eren els centres productors dels vidres d'art o luxosos, esmaltats o daurats, que les naus anaven a cercar com a preada mercaderia que exportaven arreu, escampant-los pels principals ports mediterranis fins a les costes espanyoles, i molt particularment a Barcelona, on per la seva importància mercantil sembla que arribaren a posseir un fort mercat. Aquests vidres, i sobretot

Copa àrab esmaltada (Museu de Donai)

llur estil decoratiu, exerciren una grossa influència en la nostra vidrieria fins ben entrat el segle XVI, esvaint-se quan el gust classicitzant del renaixement s'ensenyori de la producció artística d'arreu d'Europa.

Venècia. Segle XVI (Museu de Cluny)

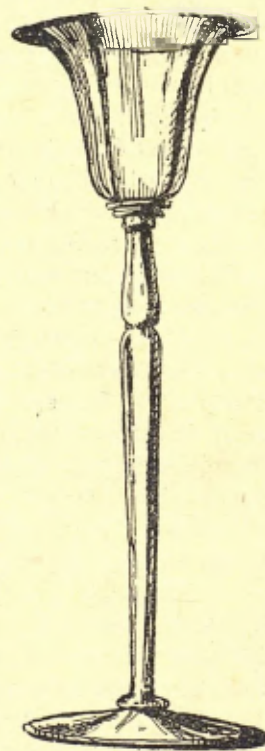
Perduda l'hegemonia de la Mediterrània, el nostre comerç marítim anà decandint-se tot cercant els camins del nou món: la nostra potent indústria vidriera, que en 1324 motivà un acord del Consell municipal barceloní prohibint l'establiment de nous forns dintre la ciutat a causa del constant perill d'incendi que representaven els ja existents, anà reduint-se per la successiva pèrdua dels mercats forans, i el record de la producció vidriera catalana anà esvaint-se fins a perdre's completament de la consciència dels pobles. Això, i la manca de signes o firmes que acreditin la veritable procedència dels exemplars de vidre, ha donat lloc que moltes peces procedents de forns catalans, que figuren en museus i col·leccions estrangeres, siguin tingudes i catalogades com de procedència veneciana, cosa explicable si es té en compte que sols un veritable expert pot distingir-les i que les obres i estudis dels nostres arqueòlegs sobre aquesta matèria són relativament modernes i escasses i poc conegudes encara dels arqueòlegs estrangers.

Els vidres trobats arreu de la Península, si n'exceptuem els vasets celtes trobats a Galícia, i que podrien ésser de producció indígena, no semblen pas confirmar l'existència d'una producció pròpia, car tots presenten un caràcter marcadament fenici-egipci o greco-romà, encara que és molt probable que durant la dominació romana n'existissin algunes petites manufactures, com sembla endevinar-se per algunes dades consignades en les famoses *Etimologies* de Sant Isidor.

La invasió dels bàrbars devia destruir la incipient indústria, que no tornà a florir fins que els àrabs, amos ja d'Espanya, protegiren i estimularen totes les manifestacions artístiques, esdevenint Múrcia i Almeria, sota llur govern, els centres més importants de la producció llur.

Entre les diverses manufactures de la resta de la Península, encara que referint-nos ja a temps més moderns, cal citar Cadalso de los Vidrios, prop de Toledo, la producció del qual, segons Mèndez Silva, podia competir amb la veneciana, tot reconeixent, però, la superioritat dels forns catalans.

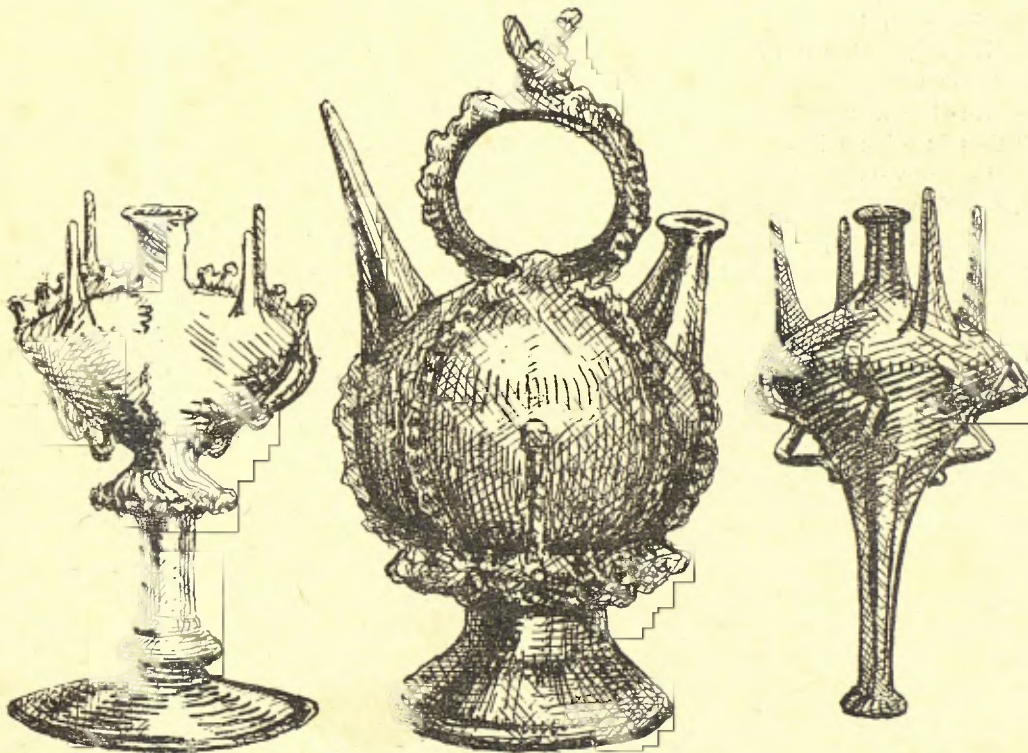
Després del període de decadència en què paulatinament anà caient la vidrieria hispana, i de les diverses temptatives que per retornar-li la seva antiga esplendor s'havien portat a cap, farem memòria de la fundació de la fàbrica de Nuevo Baztán, també a la província de Toledo, establerta l'any 1720 per Joan Goyeneche, comptant amb la poderosa protecció del senyor duc de Villahermosa. Aquesta manufactura, establerta sota tan bons auspicis, sucumbí per l'apatia i incomprensió dels poders públics, entretinguts en una desastrosa i baixa política que no sabé defensar-la de les intrigues i maquinacions estrangeres, promogudes per alguns ambaixadors rece-

Venècia. Segle XVI (Museu de Cluny)

losos de perdre el mercat americà, del qual, per la indiferència del govern espanyol, els seus països fàcilment s'havien apoderat: per això fou provocada una artificiosa baixa en els preus del vidre que feren impossible tota lluita i competència.

D'aquesta fallida temptativa en nasqué, però, una nova manufactura, que fou la fàbrica de Sant Ildefons o de la Granja, fundada en 1728 per un català, en Bonaventura Sit, procedent de l'anteriorment esmentada fàbrica de Nuevo Baztán, qui aconseguí interessar els reis en la seva empresa. Aquesta fàbrica arribà a distingir-se principalment en la manufactura de miralls, grà-

Càntir i morratxes. Vidres catalans de la Col. A. de Riquer

cies a les iniciatives de l'esmentat Sit, qui, havent reeixit en els seus primers assaigs efectuats en 1738, obtingué l'ajut del monarca. Amb tan alt patrocini la fabricació anà perfeccionant-se i arribà a produir miralls de 30 polzades d'altura, els quals, abans de donar-los argent viu, eren polits amb l'auxili d'un aparell inventat per en Pere de Fontdevila, originari també sens dubte de Catalunya, amb el qual s'accionaven simultàniament 17 polidores de fusta.

Aquest miralls arribaren a tanta perfecció que els monarques espanyols en feren objecte predilecte de llurs reials presents, trametent-los a les corts estrangeres, on eren justament admirats i tinguts en gran estima.

Catalunya conservà mentrestant la preponderància dels seus forns de vidre, procurant adaptar la seva producció a les necessitats i gustos de l'època. La decadència, però, hi arribà també, fins que a mitjan segle passat anà transformant-se i esdevenint una producció purament industrial.

A França, l'any 1624, Colbert, ministre del rei, fundà una manufactura de miralls d'estil venecià, valent-se per a això d'uns quants obrers secretament contractats a aquella ciutat per l'Abat Francesc de Brazé, ambaixador prop de la República. Aquests miralls foren al principi de petites dimensions, però havent descobert els anglesos el cristall o *flint glass*,⁽¹⁾ Lluís Lluc de Nehon ideà, en 1688, el procediment del vidre *coulée* o colat, amb el qual era possible l'obtenció de cristalls d'unes proporcions més grosses. Aquest Lluís Lluc de Nehon fou el fundador de la famosa manufactura cristallera de *Saint-Gobain*.

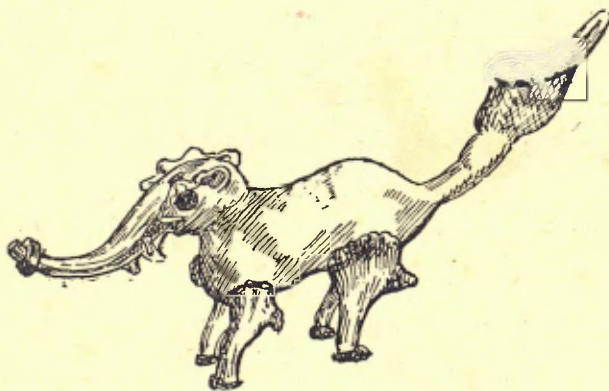
França posseeix també una altra manufactura d'anomenada universal dedicada especialment a la producció de peces d'art i de cristalleria de luxe: aquesta manufactura és la de *Saint Quérin et Sainte Anne*, coneguda més vulgarment amb el nom de *Baccarat*.

Els anglesos, a fi d'obtenir un polit i transparència perfectes de llur cristall, idearen el treball a la mola, d'on nasqueren els cristalls anomenats tallats, de tan bell efecte.

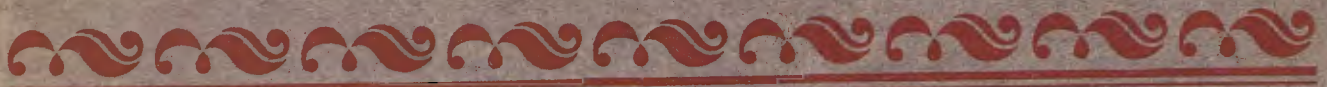
En el mateix segle XVI Bohèmia implantà també les seves manufactures de cristall, el qual es distingeix principalment per la seva extraordinària puresa i transparència i pels bells motius decoratius gravats que enriqueixen els seus millors exemplars. Bohèmia ha fet de la seva producció vidriera una de les seves més remarcables manifestacions d'art popular.

I amb aquestes curtes referències dedicades a les principals manufactures europees, donarem per acabades aquestes succintes notes o resum històric de l'art de la vidrieria.

(1) El cristall no és, fonamentalment, sinó una varietat del vidre pròpiament dit, ja que tant l'un com l'altre tenen com a base principal la sílice, sinó que en el cristall la sosa i la calç del vidre ordinari són substituïdes per la potassa i el muni o òxid de plom.

Venècia (Museu de Cluny)

Model RECTANOULAR

S
A
L
A
M
A
N
D
R
E
S

Model LLUÍS XV

R O Y A L

Heus'ací dos dels luxosos models que fabrica

FUMISTERIA CAÑAMERAS

Diputació, 415 - 423 i Sicília, 226 - 232
Telèfon S. P. 340

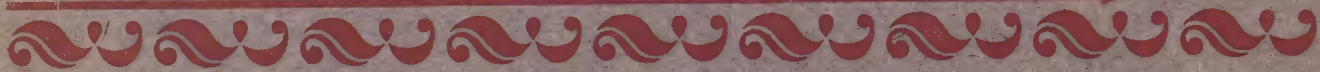
Dipòsit: Hospital, 87 - Telèfon A. 3380

B A R C E L O N A

Altres especialitats de la casa:

CUINES (fixes, portàtils, centrals i especials), TERMOSIFONS i CALEFACCIONS
de tots sistemes, ESTUFES, ESCALFAPANXES (mòdels decorats), etc., etc.

15/30

X O C O L A T E S

Amatller

**CASA FUNDADA L'ANY 1800
127 ANYS D'ÈXIT CREIXENT**

X O C O L A T E S

des d'1'50 a 4 pessetes els 400 grams

DEMANEU-LES ARREU

Casa Central: Màrtir Battisti, 4 i 6

B A R C E L O N A